

HOE HET BELGISCH BELEID ZICH VOORBEREIDT OP DE FINANCIERING VAN DE VERGRIJZING: EEN BONDIG OVERZICHT

DE LANGETERMIJNVERKENNING OPGEMAAKT IN 2006 VERGELEKEN MET DIE OPGEMAAKT IN 1997¹

december 2006

Marie-Jeanne Festjens, mjf@plan.be

Abstract - Voordracht van Marie-Jeanne Festjens op de Studiedag 'Ouderen in Vlaanderen van 1975 tot 2005: een terugblik in de toekomst' georganiseerd door COVIVE (Consortium Vergrijzing in Vlaanderen en Europa) op 8 november 2006 te Antwerpen.

Keywords - Financiële evolutie van sociale bescherming

¹ Voorbereid door de ploeg 'Sociale bescherming en vergrijzing'

1. Inleiding

En hoe heeft het beleid gereageerd op die aangekondigde vergrijzing en ontgroening van de bevolking?

De terugblik in de toekomst zal ik illustreren aan de hand van twee langetermijnverkenningen. De eerste toont hoe er in 1997 werd gedacht over de financiering van de vergrijzing. De recentste langetermijnverkenning van mei 2006 toont de stand van zaken vandaag en tevens hoe het beleid zich ondertussen heeft aangepast.

Het was ongeveer midden de jaren '80 toen het Federaal Planbureau de vraag kreeg van de Eerste minister om de weerslag van de vergrijzing op de openbare financiën te bestuderen.

Toentertijd bedroeg het financieringstekort van de overheid 10,2 % van het BBP, de rentelast 10,7 % en het primair saldo was nauwelijks positief met 0,5 %. De prioritaire opdracht van de opeenvolgende regeringen was dan ook de voortzetting van de sanering van de overheidsfinanciën.

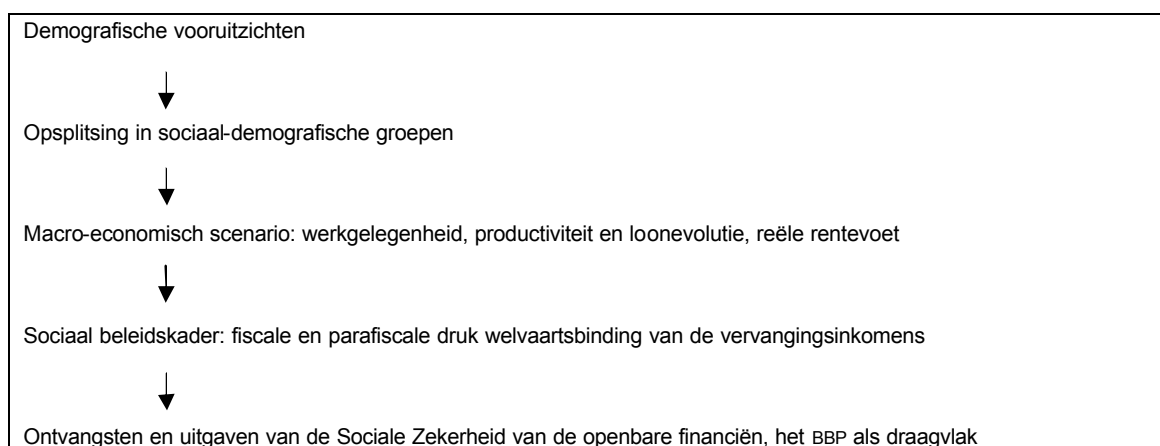
De regering wou die sanering ook kaderen in een langetermijn politiek die rekening zou houden met de toekomstige vergrijzing.

2. Een pluridisciplinaire aanpak

Alhoewel de vergrijzing onmiskenbaar een belangrijke invloed zal hebben op de omvang van de pensioenuitgaven moet de pensioenproblematiek toch gesitueerd worden binnen een sociaal-economische omgeving waarin alle elementen in beweging zijn.

Daartoe heeft het Federaal Planbureau een specifiek instrument ontwikkeld, het MALTESE-model (Model For Analysis of Long Term Evolution of Social Expenditures), dat zorgt voor een geïntegreerde behandeling van diverse ontwikkelingen.

FIGUUR 1 - Berekeningsmethode van MALTESE



Zoals in figuur 1 is te zien wordt gestart van de bevolkingsvooruitzichten die zijn opgemaakt door FOD Economie de “Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie” (voorheen NIS) in samenwerking met een werkgroep van demografen.

Vervolgens wordt de bevolking opgedeeld in sociaal-demografische groepen, de schoolbevolking, de beroepsbevolking, de gepensioneerden, en dit overeenkomstig een plausibele ontwikkeling van de sociaal maatschappelijke gedragspatronen

De macro-economische omgeving wordt opgebouwd met behulp van hypothesen omtrent de werkgelegenheid, de toename van de productiviteit en het jaarloon, de reële rentevoet. Wanneer de bevolking is opgedeeld in sociaal-economische agenten (tewerkgesteld, gerechtigd op een vervangingsinkomen of persoon ten laste), met hun overeenkomstige inkomens uit arbeid of met een sociale uitkering, kunnen de toekomstige inkomensstromen gegenereerd worden en dus ook het BBP dat gebruikt wordt als draagvlak om het gewicht van de meerkost van de vergrijzing te kunnen wegen.

Via hypothesen omtrent fiscale en parafiscale druk, de welvaartsbinding van de vervangingsinkomens kan de toekomstige financiële evolutie van de sociale zekerheid evenals die van de openbare financiën bestudeerd worden, bij gelijkblijvende of bij veranderde sociale wetgeving, of bij alternatieve hypothesen voor werkgelegenheid, productiviteitstoename en langetermijn rentevoet.

3. Vergrijzing en ontgroening: hoe groot is de uitdaging?

3.1. Demografische vergrijzing en ontgroening

In tabel 1 worden twee opeenvolgende versies van de bevolkingsvooruitzichten met elkaar vergeleken en dit aan de hand van enkele kerncijfers.

TABEL 1 - Bevolkingsindicatoren: vooruitzichten van 2001 versus die van 1996 (tussen haakjes)

in duizendtallen ¹	2000 obs.	2010-2000	2030-2010	2050-2030
Bevolking	10251	+311 (+92)	+359 (-23)	+42 (-304)
Structuur:				
0-19 jaar	2416	-57 (-97)	-91 (-140)	-51 (-126)
20-59 jaar	5591	+122 (+32)	-409 (-550)	-128 (-268)
60 jaar en ouder	2245	+247 (+257)	+859 (+666)	+221 (+84)
Afhankelijkheidsratio in %:	2000 obs.	2010	2030	2050
60 jaar en ouder/ 20-59 jaar	40	44 (44)	63 (62)	69 (67)

Hypothesen:

1,75 kinderen per vrouw

levensverwachting van de man: van 75 jaar in 2000 tot 84 jaar (82 j) in 2050

levensverwachting van de vrouw: van 81 jaar in 2000 tot 89 jaar (88 j) in 2050

positief migratiesaldo: 14 068 in 2000, 37 897 in 2002 en afgerond 17 300 op lange termijn (i.p.v. dalend tot +2 897 in 2050)

In tegenstelling met de bevolkingsvooruitzichten van 1996 wordt er nu vanuit gegaan dat de bevolking nog zou toenemen met 311 000 eenheden over de periode 2001-2010 en met 359 000 tijdens de daaropvolgende twee decennia. Er is een belangrijke bevolkingstoename geweest in 2002 door de naturalisatie van 'mensen zonder papieren'. Vervolgens rekenen de demografen met een aanhoudende belangrijke immigratie i.p.v. een afname zoals voorzien in de bevolkingsvooruitzichten van 1996.

Daardoor noteren we dit decennium een sterkere toename van de bevolking op beroepsleeftijd (20-59 jarigen) met vervolgens een minder sterke daling na 2010. Daar tegenover staat tevens een sterkere toename van het aantal ouderen na 2010. Het aantal 60 jarigen en ouder, dat 2,2 mln. bedraagt in 2000, zou toenemen tot 3,3 mln. in 2030 en tot 3,6 mln. in 2050. Niet alleen wordt het hoger aantal immigranten mettertijd ouder maar vooral de levensverwachting zou verder toenemen dan aanvankelijk verwacht, vandaar het hoger aantal bejaarden t.o.v. de bevolkingsvooruitzichten van 1996.

De afhankelijkheidsratio is niet verbeterd in de recentste bevolkingsvooruitzichten.

¹ Bevolkingsvooruitzichten 1995-2050, NIS-FPB, 2001 aangepast met de laatste observaties en tussen haakjes de Bevolkingsvooruitzichten 1995-2050, NIS-FPB, 1996.

3.2. De sociaal-economische bevolkingsgroepen

In tabel 2 zijn de demografische aantallen omgezet in sociaal-economische bevolkingsgroepen: enerzijds² de aantallen die we vandaag bekomen en tussen haakjes de aantallen waarmee we in 1997 rekenden.

De gemaakte hypothesen omtrent het toekomstig sociaal-economisch gedrag zijn:

- de scholingsgraad blijft toenemen;
- de toenemende activiteit van de vrouw volgt uit haar hoger opleidingsniveau;
- de werkgelegenheid bij de overheid verloopt evenredig met de beroepsbevolking en die van het onderwijs evolueert parallel met de schoolgaande jeugd;
- een licht toenemende werkgelegenheid in de private sector, tot wanneer een structurele werkloosheidsgraad bepaald op 8 % van de beroepsbevolking wordt bereikt in 2030.

De laatste hypothese wordt vandaag als redelijk beschouwd terwijl in de langetermijnverkenning van 1997 de werkgelegenheid in de private sector constant werd verondersteld.

TABEL 2 - Sociaal-economische bevolkingsgroepen

in duizendtallen	1999 obs.	2010-1999	2030-2010	2050-2030
Beroepsbevolking	4686	+428 (+87)	-133 (-257)	-154 (-70)
1. werkgelegenheid	4062	+376 (+38)	+143 (-30)	-138 (-15)
2. werkloosheid	624	+52 (+50)	-276 (-226)	-17 (-56)
Brugpensioen + invaliditeit	313	+66 (+56)	+3 (-5)	-11 (-43)
Gepensioneerden	2140	+141 (+80)	+991 (+793)	+387 (+264)
Gep. ten laste, afgeleide rechten	706	-19 (+36)	-174 (-150)	-111 (-197)
pm: werkloosheidsgraad	13,3%	13,2% (14,8)	8,0% (10,3)	7,9% (9,2)

De recente aantallen houden tevens rekening met het tewerkstellingseffect van het Generatiepact: i) het luik activering voorziet een geleidelijke verhoging van de leeftijd waarop werknemers met brugpensioen kunnen gaan en ii) er wordt een pensioenbonus van 2 euro toegekend per dag gewerkt vanaf 62 jarige leeftijd waardoor de pensionering door sommigen naar later wordt verschoven.

Vandaag rekenen we met een hoger aantal actieven: + 428 000 eenheden dit decennium, en vervolgens een lichtere daling tot 2030, zowel te danken aan de herziene demografie maar ook aan de geobserveerde toegenomen activiteitsgraden van het voorbije decennium. En die hogere beroepsbevolking is bovendien tewerkgesteld. De toename van de tewerkstelling met 376 000 eenheden over de periode 2001-2010 is reeds voor meer dan de helft gerealiseerd in 2005. Gegeven de hypothesen op lange termijn blijft die hogere tewerkstelling behouden ook na 2010.

2 Inclusief de weerslag van de pensioenhervorming van 1996 die de wettelijke pensioenleeftijd van de vrouw in opeenvolgende stappen verhoogt tot 65 jaar over de periode 1997-2009.

De hogere werkgelegenheid volgt uit het recent gevoerde beleid:

1. matiging van de onderhandelde loonstijgingen;
2. toenemende werkgeversbijdrageverminderingen waarvan een belangrijk gedeelte gericht naar laaggeschoolde jongeren, langdurige werklozen en ouderen;
3. de loonsubsidiëring via Sociale Maribel, van Plan-activabanen (langdurige werklozen) van nacht- en ploegenwerk en overuren, en ook de dienstenchequesubsidies hebben succes.

De bijkomende werkgelegenheid is enkel terug te vinden in de sector marktdiensten en in de bedrijfstak “gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening”. De zwakke stijging van de loonkost en de sterke werkgelegenheidscreatie in de dienstensector gaan weliswaar samen met een vertraging van de productiviteitswinst.

Het aantal gepensioneerden zou tijdens de periode 2010-2030 met bijna 1 mln. eenheden toenemen, dat is meer dan de toename van het aantal ouderen, omdat het huidige bejaarde koppel met een gezinspensioen steeds meer zal vervangen worden door koppels tweeverdieners met elk hun eigen pensioen. Terzelfdertijd is er een sterke daling van het aantal personen ten laste van het gepensioneerde gezinshoofd evenals van het aantal weduwen met enkel afgeleide rechten of een overlevingspensioen.

4. Hoe de toenemende pensioenlast financieren?

Achtereenvolgens worden U twee tabellen getoond met het verloop van de openbare financiën: de eerste tabel illustreert hoe wij in 1997 dachten de toekomstige vergrijzing te financieren, de tweede tabel met de recentste vooruitzichten toont de stand van zaken vandaag en tevens hoe het beleid zich ondertussen heeft aangepast.

4.1. Hoe werd er gedacht in 1997

In tabel 3 - langetermijnverkenning van 1997 - zijn de cijfers voor 1990 geobserveerd. De cijfers voor het jaar 2000 behoren tot de middellangetermijnvooruitzichten 1996-2001. Vanaf 2002 veronderstelden we een loontoename van 1,75 per jaar (1,25 % voor de conventionele loonstijging en 0,5 % wagedrift of de zogenaamde endogene loonstijging te wijten aan de verschuiving naar hoger gekwalificeerde werkgelegenheid).

Destijds hadden we nog geen weet van de genormeerde loontoename - die kort nadien is ingevoerd - zodat er twee hypothesen van loontoename werden uitgewerkt: 2,25 % en 1,75 %. In volgende tabel bespreken we de resultaten met 1,75 % loontoename om ze vervolgens te kunnen vergelijken met de recentste langetermijnverkenning.

De toekomstige werkgelegenheid veronderstelden we toen nog constant. De vroegere versie van de bevolkingsvooruitzichten (1996) was het vertrekpunt. Er is wel rekening gehouden met de pensioenhervorming van 1996.

Vanaf 2002 werd volgend langetermijn sociaal scenario toegepast, met name:

- de loonplafonds die gelden bij de berekening van de vervangingsinkomens zouden jaarlijks worden verhoogd met 1,25 %, de conventionele loonstijging;
- de pensioenen met een ambtenaarstatuut zijn gebonden aan de conventionele loontoename (perequatie);
- de forfaits of uitkeringen niet verbonden met het loon zouden jaarlijks worden verhoogd met 0,5 % (1,25 % losgekoppeld van de loonstijging);
- en geen welvaartsaanpassingen van de overige vervangingsinkomens (1,75 % losgekoppeld van de loonstijging).

Die loskoppeling t.o.v. de loonevolutie komt overeen met het gemiddelde van het gevoerde sociaal beleid van de voorbije vier decennia.

In tabel 3 zijn de eerste twee kolommen uitgedrukt in procent van het BBP. Merk op hoe het financieringssaldo verbetert van -5,6 % van het BBP in 1990 tot -1,9 % in 2000. De belangrijkste bijdrage wordt geleverd door de dalende rentelasten (van 10,8 naar 7,6) onder invloed van de

Nota

dalende intrestvoet. Maar ook het primair saldo verbetert (van 5,2 tot 5,7) nadat België begin de jaren '80 begon met jaarlijkse besparingen.

De periode 2001-2050 wordt in de tabel geïllustreerd in variatie: de toename of afname uitgedrukt in procentpunten van het BBP.

TABEL 3 - Rekening van de globale overheid - opgemaakt in 1997 (in procent van het BBP)

Vanaf 2002: +1,75 % lonen, +0 % tewerkstelling, 4 % reële intrestvoet, +1,25 % loonplafond, +0,5 % forfaits, 0% welvaartsaanpassing	1990 obs.	2000 ^a	2010-2000 bbp:+1,8	2030-2010 bbp:+1,7	2050-2030 bbp:+1,7
Ontvangsten	45,5	47,3	-0,1	-0,2	-0,0
Primaire uitgaven, waarvan	40,7	41,6	+0,3	+1,6	-0,5
pensioenen incl. overh. bedrijven	9,4	10,0	+0,3	+2,9	+0,2
geneeskundige zorgen	4,7	5,5	+0,5	+0,7	+0,3
Primair overschot	5,2	5,7	-0,3	-1,9	+0,4
Rentelasten	10,8	7,6	-2,1	-2,9	-1,4
Financieringssaldo en nul-saldobeleid	-5,6	-1,9	+1,8	nul-saldobeleid	
Beschikbare budgettaire marge	-	-	+0,0	+1,0	+1,7
Schuld v.d globale overheid, <i>einde periode</i>	124	121	89	41	19

a. Periode 1991-1995: bbp +1,4 % en LT-intrestvoet 5,3 %
economische vooruitzichten voor periode 1996-2001: bbp +1,9 % en LT-intrestvoet 4 %.

Nemen we de periode 2001-2010. Het primair overschot van 5,7 % van het BBP in 2000 zou dalen met 0,3 procentpunten. Maar de rentelasten zouden dalen met 2,1 procentpunten zodat het financieringssaldo kan verbeteren met 1,8 procentpunt. Vergeleken met het financieringstekort van 1,9 procentpunt in 2000 betekent die verbetering met 1,8 procentpunt dat het financieringssaldo in 2010 nul zou worden.

De vergrijzing zou zich vooral voordoen tussen 2010 en 2030, wanneer de pensioenuitgaven zouden toenemen met 2,9 procentpunten en de uitgaven voor geneeskundige zorgen met 0,7 procentpunten, tezamen 3,6 procentpunten van het BBP.

Er zijn ook belangrijke compensaties - bijvoorbeeld de uitgaven voor kinderbijslag en voor onderwijs, voor invaliditeit en beroepsziekten, die allen hun aandeel in het BBP verminderen - zodat de primaire uitgaven van de globale overheid beperkt toenemen met 1,6 procentpunt van het BBP.

Het primair saldo daalt met 1,9 procentpunt. Maar de rentelasten dalen sterker met 2,9 procentpunt zodat het nul-saldobeleid kan behouden blijven en er zelfs budgettaire marges zouden vrijkomen die 1,0 procentpunt van het BBP bereiken in 2030.

Ook over de periode 2030-2050 zouden er budgettaire marges zijn, die oplopen tot 1,7 procentpunt van het BBP in 2050.

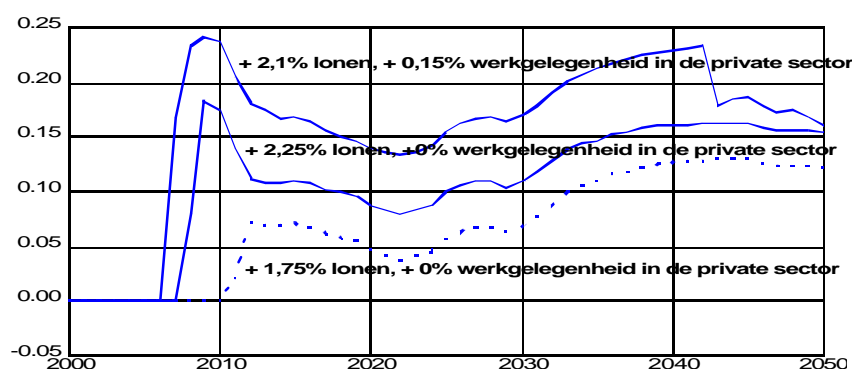
De daling van de rentelasten volgt uit de dalende rentevoet op middellangetermijn, maar nadien uit de dynamiek van de schuldafbouw. Omdat het primair overschot hoger blijft dan het

primair overschot nodig om de schuldratio (schuld / BBP) te stabiliseren ontstaat er een omgekeerd sneeuwbaaleffect³. In tabel 3 is het duidelijk dat de dynamiek van de schuldafbouw voldoende snel gaat, niet alleen om de vergrijzing te financieren, maar om daarenboven additionele marges te creëren.

De hypothesen die we hanteren voor de macro-economische omgeving zijn niet neutraal, want naarmate de economische groei zwakker of sterker is, zullen de meeruitgaven te wijten aan de vergrijzing zwaarder of lichter wegen op het economisch draagvlak zodat de budgettaire marges kleiner of groter zullen zijn.

In volgende figuur 2 worden de jaarlijkse “additionele” marges van onze langetermijnoefening van 1997 geïllustreerd, nadat de meeruitgaven voor de vergrijzing gefinancierd zijn. Het gaat hier over “nieuwe” manoeuvreerruimtes die zich ieder jaar toevoegen.

FIGUUR 2 - Jaarlijks bijkomende manoeuvreerruimte - opgemaakt in 1997 (in % van het BBP)



- De onderste lijn toont hoe klein de additionele marges zijn wanneer de vergrijzing zich voltrekt tijdens de periode 2010-2030, **zelfs in deze simulatie van 1997 met de vroegere versie van de bevolkingsvooruitzichten van 1996;**
- De middelste lijn illustreert het ontstaan van belangrijke marges wanneer het economisch draagvlak 0,5 % vlugger groeit;
- De bovenste lijn toont dat de budgettaire marges groter zijn wanneer eenzelfde groei gerealiseerd wordt met bijkomende werkgelegenheid.

Hoe belangrijker de groei, hoe groter de nieuwe marges en hoe vlugger ze zich zullen voordoen. Dit geldt des te meer wanneer de werkgelegenheid toeneemt zelfs indien de groei iets lager uitvalt.

De sanering van de overheidsfinanciën tijdens de jaren '90, werd door de overheid geargumenteed als een noodzaak voor de deelname aan de Europese Monetaire Unie (EMU), maar tevens als het toekomstig veilig stellen van de sociale zekerheid in het vooruitzicht van de

³ Indien het primair saldo groter is dan de schuldratio vermenigvuldigd met het verschil tussen rentevoet en groei.

vergrijzing. Vandaar dat er weinig verzet kwam van de sociale partners tegen de jaarlijkse besparingen.

4.2. Wat is de stand van zaken vandaag, anno 2006

Alvorens we kunnen overstappen naar de overheidsfinanciën van vandaag, is het nodig ons geheugen even op te frissen met drie belangrijke gebeurtenissen.

Sedert de start van de EMU in januari 1999 moeten de lidstaten jaarlijks een stabiliteitsprogramma opmaken - met hun respectievelijke middellangetermijn begrotingsdoelstellingen - dat ze moeten voorleggen aan de Europese Raad om alzo de coördinatie van het begrotingsbeleid op Europees vlak te verzekeren. In België starten de jaarlijkse Stabiliteitsprogramma's in 1999.

In 2001 werd in België de Studiecommissie voor de vergrijzing opgericht alsook het Zilverfonds. Deze commissie maakt jaarlijks een verslag over de meeruitgaven verbonden met de vergrijzing. De regering stelt vervolgens de Zilvernota op waarin zij haar begrotingsbeleid toelicht op lange termijn, rekening houdend met het vergrijzingsrapport van de Studiecommissie en met het advies van de Hoge Raad van Financiën voor wat betreft het te volgen traject inzake financieringssaldo. Daardoor bevatten de meerjarenprogramma's van de regering sedert 2002 - niet alleen het begrotingstraject in het kader van het Europese Stabiliteits- en groeipact - maar tevens de begrotingsdoelstellingen op lange termijn. Daarenboven wordt er uitleg gegeven over de ontvangsten van het Zilverfonds. Via het Zilverfonds wil de regering expliciet het project van versnelde schuldafbouw en de daaruit voortvloeiende reserves identificeren en reserveren voor de financiering van de meeruitgaven te wijten aan de vergrijzing. Eind 2005 bevat het Zilverfonds (boekhoudkundige) stortingen voor een totaal bedrag van 12,4 miljard euro.

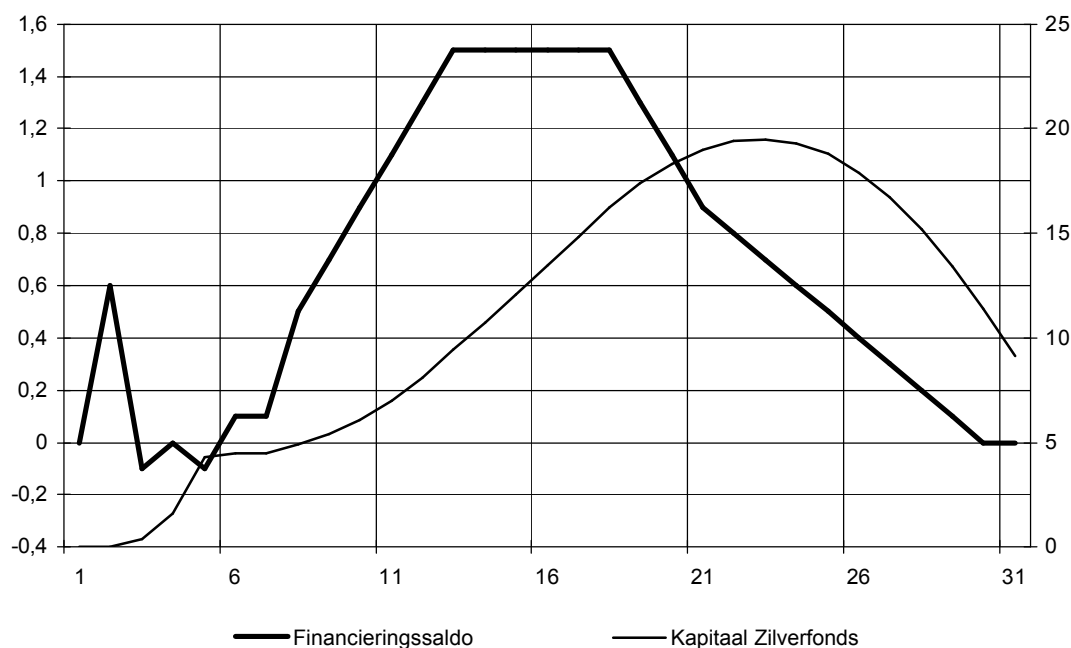
In haar zilvernota van 2005 wordt de wet van het Zilverfonds herzien. In plaats van eenmalige stortingen tekent de regering een begrotingspad uit met de te realiseren begrotingsoverschotten in Entiteit I (federale overheid en sociale zekerheid): van 0,3 % van het BBP in 2007, jaarlijks te verhogen met 0,2 procentpunt, tot het overschot 1,3 % van het BBP zou bereiken in 2012. Die in de wet verankerde overschotten worden (boekhoudkundig) overgemaakt aan het Zilverfonds, dat tevens inkomen uit vermogen genereert. Wanneer de schuldratio 60 % bedraagt mogen de middelen van het Zilverfonds aangewend worden.

Naast de begrotingsoverschotten van Entiteit I bevat het financieringssaldo van de globale overheid ook een jaarlijks overschot van 0,2 % van het BBP te realiseren door Entiteit II (gewesten en gemeenschappen, lokale overheid).

Volgende figuur illustreert de evolutie van de te realiseren financieringsoverschotten zoals uitgetekend door de Afdeling Financieringsbehoeften van de Hoge Raad van Financiën: opbouw van overschotten tot 1,5 % van het BBP in 2012, vervolgens dat overschot 5 jaar

aanhouden tot in 2017, en vanaf 2018 mag het financieringssaldo geleidelijk dalen tot het evenwicht in 2029.

FIGUUR 3 - Begrotingspad 2007-2012 (linkerschaal) en opbouw van kapitaal in Zilverfonds (rechtterschaal) (in procent van het BBP)



De opbouw van het kapitaal in het Zilverfonds gebeurt door de overdracht van de overschotten gerealiseerd in Entiteit I. Vanaf 2014 - wanneer de schuldratio onder de 60 % zou dalen - mogen de middelen van het Zilverfonds aangewend worden om de bijkomende uitgaven voor de wettelijke pensioenen te financieren. Omwille van de aangehouden financieringsoverschotten blijft het kapitaal van het Zilverfonds toenemen tot 2022. Nadien worden de meeruitgaven voor pensioenen groter dan de vooropgestelde financieringsoverschotten (met andere woorden de additionele marges worden negatief en gefinancierd door een inkrimping van het kapitaal in het Zilverfonds).

Tabel 4 toont de rekening overheidsfinanciën van vandaag die rekening houdt met de gevolgen van het recent besliste Generatiepact **en met het begrotingstraject zoals hierboven uitgetekend**. Het is dus een genormeerd scenario dat aanduidt hoeveel budgettaire marges er zouden vrijkomen of integendeel in welke mate de overheidsfinanciën zouden moeten bijgestuurd worden. Zowel de evolutie van de schuld - nadat het kapitaal van het Zilverfonds is afgetrokken - als de rentelasten - verminderd met het inkomen gegenereerd uit het vermogen van het Zilverfonds - komen overeen met dat begrotingstraject tot 2030 en vervolgens een nul-saldobeleid tot 2050.

Nota

Merk tevens op dat de hypothesen van het sociaal beleid genereuzer zijn in deze simulatie: +1 % voor de forfaitaire uitkeringen (i.p.v. 0,5 %) en 0,5 % welvaartsaanpassingen (i.p.v. 0 %) vanaf 2008. De langetermijn intrestvoet is verminderd van 4 naar 3 %. Het zijn de hypothesen weerhouden door de Studiecommissie voor de vergrijzing.

**TABEL 4 - Rekening van de globale overheid - opgemaakt in 2006 (1997 tussen haakjes⁴)
(in procent van het BBP)**

	2000 obs. ^a	2010-2000 ^b bbp:+1,8	2030-2010 bbp:+1,7	2050-2030 bbp:+1,7
Vanaf 2012: +1,75 % lonen, +0,1 % werkgelegenheid tot werkloosheidsgraad van 8 % in 2030, 3 % intrestvoet, +1,25 % loonplafond, +1 % forfaits en 0,5 % welvaartsaanpassingen				
Ontvangsten	47,0(47,3)	-0,3 (-0,1)	+0,2 (-0,2)	+0,0 (-0,0)
Primaire uitgaven, waarvan	40,3 (41,6)	+3,2 (+0,3)	+2,6 (+1,6)	+1,9 (-0,5)
pensioenen incl. overh.bedrijven	8,9 (10,0)	+0,0 (+0,3)	+3,1 (+2,9)	+1,0 (+0,2)
geneeskundige zorgen	6,2 (5,5)	+1,7 (+0,5)	+1,6 (+0,7)	+1,3 (+0,3)
Primair overschot	6,7 (5,7)	-3,5 (-0,3)	-2,3 (-1,9)	-1,9 (+0,4)
Rentelasten	6,6 (7,6)	-3,0 (-2,1)	-2,5 (-2,9)	-0,6 (-1,4)
Financieringssaldo cfr. Stabiliteitspact	0,0 (-1,9)	+1,1	-1,1	nul-saldo
Beschikbare budgettaire marge	-	-1,6	+1,4	-1,3
Schuld v.d globale overheid, <i>einde periode</i>	108 (121)	81 (89)	28 (41)	14 (19)

a. Periode 1991-2001: bbp 2,1 % i.p.v. 1,6 % in LT-verkenning 1997 en gemiddelde intrestvoet blijft gelijk op 4,6 %

b. Periode 2001-2010: bbp 1,8 % in beide simulaties maar gemiddelde LT-intrestvoet 2,3 % i.p.v. 4 %

Eerst en vooral, het jaar 2000 sluit af met een hoger primair saldo, lagere rentelasten en een lagere schuldratio dan berekend in 1997. Een gedeelte van die betere resultaten is te wijten aan de hogere groeicijfers tijdens de tweede helft van de jaren '90 zodat de overheidsfinanciën in 2000 het evenwicht hebben bereikt. Dus een uitstekende start.

Tijdens de periode 2001-2010 is de daling van het primair overschot met 3,5 % van het BBP groter dan de marge vrijgemaakt door de dalende rentelasten nl. 3 %, zodat er een tekort ontstaat van 0,5 % van het BBP aan het einde van deze periode. Dat tekort wordt geraamd op 1,2 % van het BBP in 2007, en zou nadien geleidelijk afnemen tot 0,5 % in 2010. Omdat de regering daarenboven overschotten wil realiseren die in 2010 1,1 % zouden moeten bedragen (0,9 voor entiteit I en 0,2 voor gemeenschappen en gewesten), zal ze nieuwe financieringsmiddelen en/of besparingen moeten realiseren die in 2010 kunnen becijferd worden op 1,6 % van het BBP of afgerond 5,5 mld. euro in prijzen van vandaag.

De variatie van de ontvangsten tijdens de periode 2001-2010 ligt nauwelijks 0,2 % van het BBP lager dan verwacht in 1997, en dit niettegenstaande de doorgevoerde hervorming van de personenbelasting en de uitbreiding van de bijdrageverminderingen. De progressiviteit van de belastingen, de nieuwe heffingen op verpakking en tabak, het forfaitair karakter van de

⁴ De cijfers tussen haakjes komen overeen met de verwachtingen die men in 1997 had over de financiering van de vergrijzing.

bijdrageverminderingen maken dat de aanvankelijke vermindering van de fiscale- en parafiscale druk gedeeltelijk wordt uitgehouden tegen het einde van de beschouwde periode.

En vanwaar komt de toename van de primaire uitgaven met 3,2 procentpunt van het BBP tijdens de periode 2001-2010, alhoewel het BBP hoger is aan de start (2000) en ongeveer eenzelfde groei kent als in de langetermijnverkenning van 1997.

- De groeicijfer van 4,5 % plus gezondheidsindex, de geplande uitbreiding met de kleine risico's voor zelfstandigen vanaf 2008, zorgen voor een toename van de uitgaven voor geneeskundige zorgen met 1,7 procentpunt van het BBP. Het hogere volume van de bevolking volgens de recentste bevolkingsvooruitzichten, samen met de hogere aantallen bejaarden en vooral hoogbejaarden maken dat de uitgaven voor geneeskundige zorgen ook na 2010 vlugger zullen toenemen dan geraamd in 1997.
- De uitgaven voor pensioenen zijn tijdens de periode 2001-2010 niet hoger dan de vroegere raming, ondanks het hoger aantal gepensioneerden en de selectieve welvaartsaanpassingen, omdat de ontubbeling van het gezinspensioen (aan 75 %) in twee aparte pensioenen voor het koppel dubbelverdieners (elk aan 60 %) vlugger verloopt, waardoor de stijging van het gemiddeld pensioenbedrag (per gepensioneerde) wordt afgeremd. Bovendien is de besparing gerealiseerd door de pensioenhervorming van 1996 hoger dan aanvankelijk geraamd, o.a. wegens het omzeggens niet aanpassen van het gewaarborgd pensioenrecht per loopbaanjaar⁵. Na 2010 zullen de pensioenuitgaven hoger zijn dan geraamd in 1997: omwille van de hogere aantallen, de onlangs toegekende pensioenbonus en de genereuzere hypothesen van sociaal beleid.
- Ook de uitgaven voor de overige vervangingsinkomens zijn hoger omwille van selectieve verhogingen en genereuzer hypothesen van sociaal beleid.
- De subsidiering van de bedrijven (vooral loonsubsidies) zou tijdens de periode 2001-2010 toenemen met 0,5 % van het BBP.
- De bijzondere pensioenregelingen van Belgacom, Post en Biac, overgenomen door de federale overheid zorgen voor bijkomend 0,2 % meeruitgaven.
- De hogere stortingen aan de Europese instellingen.

Op voorwaarde dat de financieringsoverschotten worden opgebouwd en aangehouden zoals geïllustreerd in vorige figuur 3, zal de schuld tijdens de periode 2011-2030 versneld afnemen dankzij het omgekeerde sneeuwbaaleffect. Die belangrijke inhaaloperatie maakt het mogelijk dat de vergrijzing kan gefinancierd worden met de dalende rentelasten. En de daling van het financieringssaldo tot het evenwicht in 2030 levert de jaarlijkse budgettaire marges vanaf 2018. Dit veronderstelt weliswaar een uiterst streng begrotingsbeleid gedurende een decennium, vanaf 2007 tot 2017.

⁵ Onlangs is dit minimumpensioen per loopbaanjaar verhoogd met 17 %, waarmee deze oefening nog geen rekening houdt.

Na 2030, dus voorbij het geïllustreerd begrotingspad in figuur 3, zijn de kosten van de vergrijzing meer toegenomen dan begroot in 1997 (+2,3 % van het BBP i.p.v. +0,5 %). Herinneren we ons nog het hoger aantal bejaarden (+140 000) ten gevolge van de nieuwe bevolkingsvooruitzichten, hetgeen zich vertaalt in meer gepensioneerden en hogere uitgaven voor geneeskundige zorgen o.a. omwille van het hoger aantal hoogbejaarden. Anderzijds is de schuld in 2030 zodanig gedaald dat het omgekeerde sneeuwbaaleffect omzeggens is uitgewerkt waardoor de rentelasten amper met 0,6 % van het BBP zouden dalen. Indien het nul-saldobeleid wordt aangehouden, dan zal er jaarlijks moeten bijgestuurd worden, vandaar het ontstaan van negatieve marges in tabel 4 die oplopen tot 1,3 % van het BBP in 2050.

Een ander scenario voor de periode na 2030 zou kunnen zijn, tijdelijk tekorten te aanvaarden, waardoor de schuld niet langer wordt afgebouwd, hetgeen feitelijk overeenkomt met een financiering uit het Zilverfonds. Maar de middelen uit het Zilverfonds, volgens figuur 3 nog 10 % van het BBP in 2030, zijn ruim onvoldoende om de meeruitgaven voor pensioenen en geneeskundige zorgen te financieren na 2030.

Samengevat kunnen we het volgende stellen:

- Binnen de weerhouden hypothesen van groei, werkgelegenheid en generositeit zou het primair overschot verminderen van 6,7 % van het BBP in 2000 tot 3,2 % in 2010, tot 0,9 % in 2030, 0,1 % in 2034 en tot -1,0 % in 2050: een daling met 7,7 % over de gehele periode 2001-2050.
- De maximale marge die kan geleverd worden door de afbouw van de schuld bedraagt 6,6 % van het BBP.
- En alhoewel **de afbouw van de schuld op zijn eentje niet langer volstaat** om de toekomstige vergrijzing te financieren, is de opbouw en het aanhouden van financieringsoverschotten gedurende het komende decennium - met andere woorden een bijkomende sanering - noodzakelijk:
 - om de meeruitgaven tot 2030 te kunnen financieren met dalende rentelasten;
 - om vanaf 2018 over budgettaire marges te kunnen beschikken die zouden ingezet moeten worden om het groeipotentieel van de Belgische economie en de werkgelegenheid te verhogen zodat de vergrijzingsmeeruitgaven minder zwaar zouden wegen op het BBP.